

Nationallitteraturen i Sverige har nemligen ännu icke hunnit den utveckling, att ens ett djupare studium af landets eget språk hunnit blifva ett lefvande behof, och har ännu mindre förmått framkalla en spekulation, som skulle höjt densamma till en sannt vetenskaplig litteratur. Ty må man säga, hvad man vill, om Svenskarnes praktiska och för allt filosofiskt grubblande obenägna sinne; de skola dock lika litet som någon annan nation kunna bilda sig en mera betydelsefull litteratur i eget språk, utan att för densamma ega, hvad man i dagligt tal benämner reda i begreppen och vetenskapligen befästade principer.

10 Att *sådan* för närvarande saknas i Svenska litteraturen, derföre skola vi en annan gång söka lemna en bevisning. Det kunde redan anses vara bevis nog, att de på all vetenskaplighet mest blottade dagblad nu upphäfvat sig till vetenskapens målsmän och med afgjord fördel, i det hembakade så kallade sunda förnuftets namn, gissla universitetsmännernas »toma deklamationer» och »ihåliga fraser.» Från universiteternas sida har man åter klagat öfver det politiska »kåbblet,» hvilket skulle dragit allmänhetens håg från vetenskapen och dess alster. Men man har då glömt, att äfven i de politiska frågornas lösning vetenskapen ju längre desto mer öfver hela Europa vunnit ett afgörande ord,

20 och att universiteterna hafva att förebrå endast sig sjelfva, om de tillåt it vetenskapens värde nedsättas och löst prat vinna företrädet framför bevis och system.

Att behofvet af en fastare grund redan gjort sig kännbart, bevisar den talan, Intelligensbladet förer, och sjelfva detta blads tillvaro; emedan det kan anses hufvudsakligen kämpa för en grundligare spekulation, än den, som hittills gifvit sig detta namn. Om det skall lyckas bladets lika allvarligt nitälskande som bildade, talangfulla utgifvare Hr. Afzelius och de med honom lika tänkande att åstadkomma en nödig reform i detta hänseende, är svårt att förutsäga. Dock lider det intet tvifvel, att detta blad ju redan i hög grad verkat att väcka uppmärksamheten på, hvad som brister. Och säkert synes oss vara, att i den stund ett grundligare och mera genomgripande filosofiskt studium förmår intränga vid universiteterna, skall äfven den allmänna vetenskapliga anda hafva infunnit sig, hvars frånvaro nu anses för et utmärkande kännetecken på de akademiska studierna. Kanske skall till dennas väckande bidraga äfven den varma håg för en gemensam Skandinavisk bildning, hvaraf den yngre generationen i de tre rikena nu lifvas.

40

216 SKJUTSVÄSENDET.

Saima n:o 22 29. V 1845

Tidningen Kanava har i ett af sina första numror återfört uppmärksamheten till ett ämne, som säkert ofta varit föremål för de tänkandes bland allmänheten öfvervägande, nemligen på de ekonomiska och moraliska olägenheterna af den ännu gällande skjutsinrättningen. Från särskilda håll hafva äfven vi blifvit uppmanade att i detta blad till

50 diskussion upptaga frågan om en förändring af densamma; och ehuru otillräckligt försedde med hithörande statistiska materialier, vilje vi dock af öfvertygelse om frågans vigt med några ord söka föranleda dess vidare behandling af de mera sakkunniga.

Om olägenheterna af den närvarande skjutsinrättningen behöfver föga eller intet ordas. De äro lätt insedda af hvar och en, som på detta

ämne vändt sin eftertanke. Några tusendetal dagsverken med häst och karl hvarje dag året om förlorade för jordbruket äro i ett folkfattigt och föga odladt land en icke ringa förlust. En beräkning öfver förlustens storlek är svår att uppgöra, emedan ett så stort antal dagar går för allmogen förloradt redan genom färden till och från gästgifverierna, på åtskilliga orter ungefär tio mils väg. Beräknar man allt sammanlagdt till 3 000 dagsverken för dagen, och hvarje dagsverke till en Rubel B. A., så gör detta en arbetsförlust för landets jordbruk värd 1 1/2 milljon, hvilken summa ytterligare stiger, om man beräknar äfven den behållning arbete på jorden gifver. För jordbrukaren kommer härtill icke sällan den skada hans vid en häftigare ansträngning ovana dragare lider, en skada så mycket kännbarare, då hästen utgör bondens dyrbaraste lösegendom. Ingen, som berest landet, är vidare derom okunnig, att hållstugorna isynnerhet vid de mera besökta vägarne äro öfningskolor i brännvinssupande, kortspel, slagsmål o. s. v. Dessa läroinrättningars verksamhet är så mycket större, som lärjungarne till stor del bestå af vettgirig ungdom. Öfverses bör också icke, att en stor del af de bildade i landet lärer sig känna almogen på landsvägarne och i ett förhållande, der bonden tvingad af stränga författningar antingen visar sig som en ödmjuk slaf eller af omsorg för sin egendom drifves att uppträda såsom lagbrytare. Deraf härflyter å ena sidan föraktande öfvermod, å den andra dolsk undergifvenhet på båda sidor ovilja.

Att nu till förekommande af allt detta onda inrätta postväsendet såsom i andra länder, att med posten äfven resande kunna följa, och således staten skulle öfvertaga hela skjutsväsendet, detta är i Finland för närvarande ogörligt i anseende till de resandes fåtalighet på de flesta vägar. Likväl torde på strandvägen mellan Petersburg och Åbo, der äfven brefposten framskaffas med skjutshästar, en sådan inrättning icke blifva omöjlig, så snart detta sätt att fortkomma blefve det enda, eller åtminstone extrapost komme att betalas vida dyrare än med nu gällande skjutslega. Öfverallt annorstädes torde deremot det ofta föreslagna och redan flerstädes använda sättet, att vid entreprenad utbjuda skjuts och gästgifverihållningen till den minst fordrande, vara det enda verkställbara.

Skulle detta medel vidtagas öfver hela landet, så skulle derigenom icke blott den nämnda förlusten för jordbruket försvinna, utan detsamma äfven tillskyndas någon förkofran genom underhållet för det förökade antal hästar, en sådan förändring skulle göra nödig. För ett par tusen personer af den fattiga och tjenande klassen skulle densamma öppna en utväg till arbete och förtjenst. Det menliga moraliska inflytandet på almogen vore sålunda äfven unnanröjdt, då äfven de personer, som numera skulle förrätta hållskjutsen, komme att stå under en husbondes jemna tillsyn. Troligt synes också vara, att då mindre ofta kollisioner skulle uppstå mellan de resande och den skjutsskyldige, emedan den sednare säkrare skulle känna sina rättigheter och skyldigheter och äfven skulle nödgas vara försedd med hästar och redskap, vid hvilka den förra icke hade något att klandra, hvilket nu ofta måste inträffa, emedan den fattigare bonden icke har något val utan nödgas fullgöra sin skjutsskyldighet på det enda sätt, honom är möjligt, äfven om detsamma icke motsvarar den resandes behof och lagenliga fordringar.

Men vid statsekonomiska frågor plägar den moraliska sidan mindre afses än den materiela nyttan. Hufvudsak torde således i förevarande fall äfven blifva att erfara, huruvida kostnaden för skjutsningens bestridande af en entreprenör blir mindre, eller åtminstone icke

öfverstiger värdet af det arbete, jordbruket under nuvarande förhållanden genom skjutsningens bestridande af almogen förlorar. Kanava har för Viborgs län beräknat för hvarje hemmansegare, som bor på fem mils afstånd från gästgifveriet, en vinst af 7 Rubel B. A., om skjutskyldigheten skulle upplåtas åt entreprenörer, antagande då, att underhållskostnaden för häst och karl betäckes af den förtjenade skjutslegan. Den beräkning, Kanava anställt, synes oss dock vara för litet bevisande. Utgår man ifrån den erfarenhet vid anställda entreprenader redan vunnits, så är beräkningen enkel.

10 Enligt Kanava har uti Sordavala härad i Viborgs län betalats från 50 till 200 Rubel för hvarje häst, entreprenören är skyldig att hålla de resande tillhanda. En benägen Insändare har underrättat oss, att anbud för skjutshållningen på Grans gästgifveri invid Helsingfors skett till 5 tusen Rubel årligen. Då på detta gästgifveri läser hållas 21 hästar, skulle således kostnaden för hvarje häst uppgå till ungefär 240 Rubel. På föranledande af Länestyrelsen bestrides i hela Karelens Nedre Härad inom Kuopio län samt uti Pelgjärvi i Öfra Häradet skjutsskyldigheten af entreprenörer, i förstnämnda Härad redan på tredje året och till almogens stora belåtenhet. Här betalas till entreprenörerna, för
20 hvarje häst, på mindre besökta vägar 70 å 90, på de mera besökta 130 å 160 Rubel årligen. Antages nu 240 och 50 såsom maximum och minimum, så blir medeltalet 145, om de antagas till 200 och 50, endast 125 Rubel årligen för hvarje häst. Fördeladt på 360 dagar gör detta 40 eller 34 kopek för dagen. Antages nu, att skjutslegan betäcker underhållet för häst och karl, så fordras, att dessas arbete på jordbruket gifver en ren behållning för dagen af 43 eller 34 kopek, om icke skjutsens bestridande genom entreprenör skall blifva kotsammare än den nu vanliga skjutshållningen. Men för det första synes det vara
30 säkert, att skjutslegan öfverhufvud i landet icke kan motsvara ens en så lågt beräknad underhållskostnad som 1 Rubel för dagen. Ty på de flesta vägar i landet är redan en resande om dagen, eller ungefär 2 skjutsturer i veckan för hvarje på stationen befintlig häst, en sällsynthet. Men detta ger i medeltal föga öfver en behållning af 30 kopek för dagen. Sålunda skulle dagligen uppstå en ren förlust i underhållskostnaden af 70 kopek. Vidare kan öfverhufvud beräknas minst en fjerdedel af dagantalet på året såsom förlorad för de skjutsandes fram och återresa mellan hemmet och stationen. Detta förökar de för jordbruket förlorade dagsverkena årligen till 450 dagar för hvarje på gästgifverierna befintlig hållhäst. Men sålunda nedsättes afgiften åt en
40 entreprenör till 32 eller 28 kopek för hvarje dags förlust å jordbrukarens sida. Om nu denna afgift afdrages från den nämnda förlusten af 70 kopek per dag, för det fall att bonden sjelf förrättar skjutsen, så uppstår, i händelse skjutshållningen upplåtes åt en entreprenör, för den förre en gifven behållning för dagen af 38 å 42 kopek, eller för åtta dagar om året, hvilket dagtal vanligen är det minsta, som faller på hvarje skjutsskyldig 3 Rubel 4 å 3 Rubel 36 kopek årligen. I denna behållning äro då hvarken behållningen för jordbruket eller besparadt förderf för dragaren samt nötning af rede och fordon inberäknade. Men högst sannolikt synes, att dessa sammanlagda besparingar skola
50 ännu förhöja totalbehållningen med hälften eller till 4 Rubel 50 kop. å 5 Rubel årligen.

Ingenting är lättare än att i en beräkning, sådan som den anförda, begå misstag. Men medgifvas torde, att densamma hellre ger ett alltför lågt än ett för högt resultat. Anslås ännu vinsten af den föreslagna förändringen för almogens sedlighet så högt, som den bör, så kan

denna förändring möta ett hinder endast i obenägenheten att frångå det häfdvunna gamla och i svårigheten att göra det nys företråde för almogen begripligt. Lättast skall detta utan tvifvel ske, om på landet bosatte ståndspersoner söka öfvertala så många bland almogen till förändringen, att de kunna öfverlemna en häst att hållas af gästgifvaren eller någon närboende året om, då afgiften till denne skall blifva billigare än den, som nu ofta erlægges för en hålltur i sender, och hvilken i södra delen af landet vanligen uppgår till 1 Rubel i silfver för turen. Det är äfven klart, att ändamålet lättast vinnes, om förändringen på försök sker för ett år, emedan dess fördelar då kraftigast skola uppmåna till fortsättning. 10

En anonym insändare har i en kort uppsats yrkat, att afgiften till skjutshållningsentreprenörerna borde erläggas af kronan, och således almogen, hvilken genom underhåll af vägar o. s. v. äfven eljest sörjer för resandes fortkomst, befrias från att ensam utgöra nämnda tunga. Detta yrkande innebär dock endast ett vanligt förslag att taga pengarne ur den ena fickan för att stoppa i den andra. Ty om äfven almogen ensam bekostar skjutshållningen, så minskar detta i intet hänseende öfriga landets invånares tunga, då dessas utskylder väl användas till betäckande af andra nödiga statsutgifter. En annan sak vore yrkandet, att Staten mot en viss vakansafgift från de skjutsskyldiges sida borde ombesörja skjutshållningen såsom lämpligast synes; emedan statsmyndigheterna säkrare än kommunerna kunde så inrätta denna, att kommunikationens lätthet derigenom verkligen befordrades. Men så länge inga postdilignenser för resandes fortskaffande kunna utan förlust för postväsendet underhållas, torde också ingen tjenlig förändring i sättet att fortskaffa resande kunna företagas. Med samma Insändare anse vi dock, att skjutslegan ännu är altför låg, och att genom dess förhöjande almogens tunga lämpligen kunde nedsättas, då en sådan förhöjning måste medföra minskning i en entreprenörs fordringar för åtagandet af skjutshållningen. 20 30

217 TIDNINGSLITTERATURENS NÄRVARANDE SKICK.

Saima n:o 24 och 28 12. VI och 10. VII 1845

I. Vid det inskränkta utrymme till fritt val, mångahanda förhållanden föreskrifva, hade Saima gjort verksamheten för en reform inom landets Tidningspress till hufvudsaklig uppgift. Man har från flera håll både enskilt och offentligen hört försäkras, att verkligen under sednare hälften af det förflutna året något sträfvande till gagnelig verksamhet hos Tidningarne röjdes. Det vore oblygt, om vi tillagnade detta blad någon annan förtjenst deraf, än den negativa att hafva fästat uppmärksamheten på Tidningslitteraturens under en följd af år iråkade stora förfall. Hvad som positivt framträdte såsom vittnesbörd för ädlare sträfvanden, det bör utan all inskränkning tillräknas den vaknade kärleken till det fosterländska, det djupt kända behofvet af en nationel bildning och en nationallitteratur. Vi säga icke, att denna fosterländska anda är ett verk af gårdagen. Den har redan länge lefvat och närts af de utmärkta män, hvilka vändt sin kraftfulla häg till Finska språket och dess litteratur. Men allt, hvad inom anden rör sig, måste offentligen uttalas för att vinna medvetande om sig såsom något 40 50